

IN MEMORIAM

Csaba József (1903—1983). 1983. október 31-én nagy veszteség érte Nyugat-Dunántúl tudományos életét és a hazai madártan tudományát. Ekkor kelt szárnyra a szomorú hír hogy Csaba József csákánydoroszlói magányában örökre lehunyta szemét.

Az év közepén, amikor 80. születésnapját ünnepelte, sokan személyesen is felkeresték csákányi otthonában, hogy ajándékokkal és kedvességgel halmozzák el a minden ismerője által oly melegen szeretett, kedves Józsi bácsit. Akik személyesen nem teheték tiszteletüket, azok táviratilag vagy levélben tisztelegtek a magas kort szellemi frissességben megélt tudós személyiség előtt, s kívántak neki további jó erőt, egészséget és eredményes munkálkodást. Ez alkalomból készült májusban egy írás *Bárdosi János* és *Horváth Ernő* tollából a Vasi Szemle számára, melyben a szemlén keresztül is köszöntöttük Csaba Józsefet 80. születésnapján. Ugyanezt tette az AQUILA is 1983. évi 90. kötetében, ahol *Keve András* kedves sorokban méltatta az agg tudós madártani és tudománytörténeti tevékenységét. Sajnos az ünnepelt egyik írásos köszöntőjének megjelenését sem érthette meg. A Vasi Szemle november 2-án, halála után két nappal érkezett lakására, az Aquila pedig még ennél is később.

A Vasi Szemlében a köszöntés mellett summáztuk az ünnepelt sokoldalú tudományos és társadalmi tevékenységét, amellyel szorgos munkával teli életét kitöltötte. A köszöntő végén írásainak addig teljes bibliográfiáját (Vasi Szemle, XXXVII. k. 459—470 pp.) is közöltük.

Csaba József végakarataival úgy rendelkezett, hogy testét elhamvasszák, és hamvait édesanyjának a sírjában helyezték örök nyugalomra. Szeretett rokonai végső óhajának eleget téve tetemét elhamvasztatták, és hamvait november 26-án a csákánydoroszlói temetőben helyezték örök nyugalomra.

A nagy tudóst és köztiszteletben álló embert népes tömeg kísérte utolsó útjára. Ott voltak rokonai, barátai, ismerősei, munkatársai, tanítványai és mindazok, akik tisztelték és szerették, közelből és távolból egyaránt. Nevükben és sok távol maradt nevében is *Horváth Ernő*, a Vas megyei Múzeumok igazgatóhelyettese, a Savaria Múzeum Természettudományi Osztályának vezetője mondott búcsúbeszédet a sírnál, amelyet a következőkben közreadunk, idézve vele az elhunyt szellemi és emberi nagyságát.

„Mélyen tisztelt Gyászoló Közönség!
Szomorú szívvel és megrendülten állunk e hamvakat rejtő urna előtt, amelyben kedves jó barátunk, kollégánk, munkatársunk, Csaba József, a mi kedves Józsi bácsink hamvai nyertek végső nyugalommal.

Még ma sem akarjuk valóságnak hinni a hírt, amely mindnyájunkat megdöbbenett, hogy Józsi bácsi meghalt, nincs többé. Napokkal előtte még láttuk, beszélünk vele, hallottuk kedves, szerény hangját, s viszontlátással búcsúztunk egymástól.

Egy évvel ezelőtt sokat aggódtunk érte, amikor lábtörésével a kórházi ágyat nyomta, s akkor életerejével és dolgozni akarásával úrrá lett a bajokon. Nagy örömeinkre szolgált, amikor ismét otthon láthattuk, az utcán találkozhattunk vele, vagy éppen a szombathelyi múzeumban üdvözölhattuk. Ez után ismét nagy erővel látott a munkához, és tervezte félkész állapotban levő munkáinak (A nyugat-magyarországi temetők néprajza, Nyugat-Dunántúl népi méhészete stb.) folytatását, befejezését. És ekkor jött váratlanul, számára is és számunkra is a kérlelhetetlen halál, amely pontot tett egy termékeny, szorgos munkával eltelt élet végére.

Hogy ki volt Csaba József? — Mi, akik ismertük és szerettük, nagyon is jól tudjuk és hiányával egyre jobban fogjuk érezni, de aki nem ismerte volna annak röviden elmondjuk!

Csaba József foglalkozását tekintve hivatalnok volt: segédjegyző, körjegyző, tanács-
titkár, majd adminisztrátor. Ebből élt és tartotta el magát, majd 1948-tól özvegyen ma-
radt édesanyját és beteg testvérét. Kedveseinek gondozását nagy szeretettel, lelkiismer-
retességgel, áldozatvállalással és türelemmel végezte évtizedeken keresztül. Ezért nem
jutott sem ideje, sem kellő anyagi ereje a családalapításhoz, és ezért maradt haláluk után
ennyire egyedül, élete végéig élve a magányos ember elhagyott életét. Ezt ő persze
másokkal sohasem érezte. A mindig derűs és vidám arcán mindenkor mosoly ült, amely
velünk is feleltette az esetleges gondokat, s mely veleszületett jóságos lelkének volt hű
tükröződése. Ha bajban volt és érdeklődtünk sorsának problémái iránt, azt is mindig
valami tréfás anekdotával ütötte el, és terelte vele másra a szót.

1963-tól nyugdíjasként a Kőszegi Múzeumnak, majd a szombathelyi Savaria Múzeum-
nak lett külső tudományos munkatársa. Itt kell szólnom a mindig lelkiismeretesen ellá-
tott polgári foglalkozásánál sokkalta jelentősebb tevékenységéről, a tudományos munkás-
ságáról. Tudós volt! Kiváló, igazi, szerény, alázatos, a tudománya iránt áldozatokra is
képes, nagy tudású tudós, aki példaképe lehet a mai fiatal tudós nemzedéknek, akit nem-
csak a hazában, hanem annak határain túl is ismertek és ismernek, tiszteltek és tisztelnek.

Kiváló volt mint néprajzkutató, mint nyelvész, mint tudománytörténész, mint bib-
liográfus és nem utolsósorban mint madarász. Értékes munkásságát szerényen, csendben,
egy eldugott falu magányában végezte nagy szívóssággal, pontossággal, alaposággal és
lelkiismeretességgel, világszínvonalon. E tulajdonságok csak az igazi tudósok sajátjai.
Kerülte a csillogást, a feltűnést, a szereplést, pedig belső értékei, tudása, embersége révén
ezekre sem lett volna méltatlan. Szerény, békés természetű ember volt! Jóságos, segítő-
kész, akinek talán még ellenségei sem voltak.

A tudománnyal már ifjú korában kapcsolatba kerül. *Herman Ottó* és *Chernel István*
madaras könyvei jutnak a kezébe, amelyek felkeltik az ifjú ember érdeklődését a termé-
szet szépségei és az élet rejtelmei iránt, amelyen belül főleg a madarak felé fordul figyelme.

Később ugyancsak egyik mintaképének, *Herman Ottónak* munkái tárják fel előtte az
egyszerű ember, a nép életének és nyelvezetének csodálatos világát. Ettől kezdve meg-
takarított pénzén szakkönyveket vásárol, és ezt teszi élete végéig.

Ez év tavaszán, amikor egyszer nála jártam, megmutatta könyvtárát, kéziratanyagát,
és amikor a könyvekkel megrakott fehérmeműs szekrényekhez vezetett azt mondta:
„Látod, a fehérmeműs szekrényeim is könyvekkel vannak tele, és ez nemcsak jelkép,
hanem a valóság, mert bizony sokszor a fehérmeműk helyett is könyveket vásároltam.”

Bújja a könyveket, s állandóan képezi magát, és mindig nyitott szemmel járja a ter-
mészetet. 1922-től nem csak olvasója, de művelője is lesz a természettudománynak.
Ekkor ismerkedik meg *Csörgey Titusszal*, a Magyar Madártani Intézet igazgatójával és
munkatársával, *Vasvári Miklóssal*. Ettől kezdve haláláig, vagyis *61 éven keresztül meg-
figyeli, külső munkatársa a Madártani Intézetnek*, és ettől kezdve vezetni madártani nap-
lóját, amely több mint 60 év anyagát tartalmazva Vas megye madártani adatainak kin-
csesbányája.

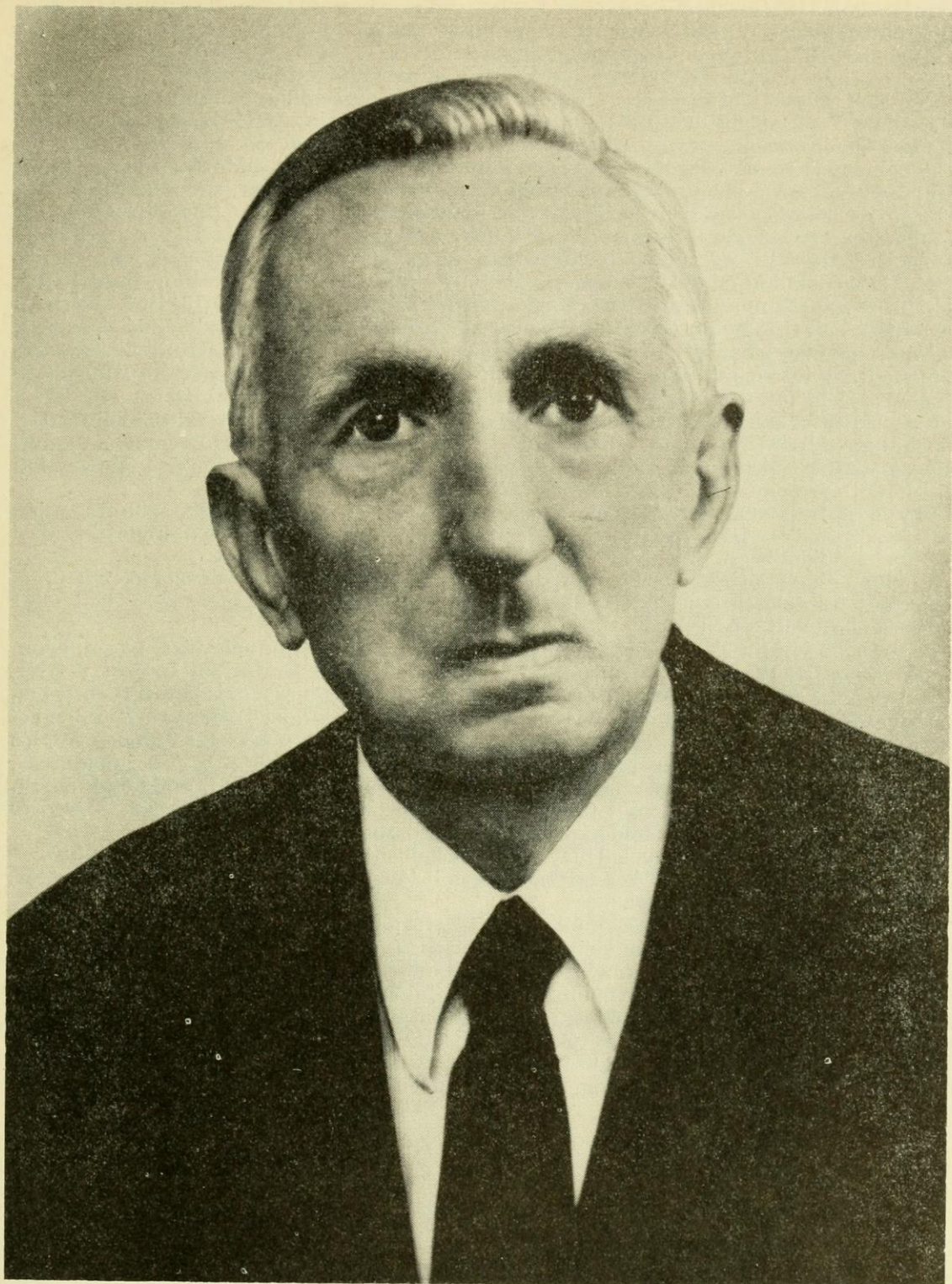
1926-tól szerzője az AQUILA-nak, a Nimród Vadászújságnak és a Természet című
folyóiratnak.

1934-ben ismerkedik meg *Pável Ágostonnal*, akihez meleg baráti szálak kötik, és akitől
a néprajzi gyűjtésekre kap indítást. Ettől kezdve lett rendszeres szerzője a Vasi Szem-
lének is. Közben sok más természettudóssal is megismerkedve egyéb gerinces állatokra is
ráirányul a figyelme. Így kerülnek megfigyelési körébe az emlősállatok és a halak. Az
utóbbi célokért hosszú éveken keresztül horgászengedélyt vált, nehogy bárki is a vizsgálat-
ok céljából kifogott halak miatt orvhorgásznak nézze.

A szakirodalmak tanulmányozása során sok kutatóval ismerkedik meg, akiknek élete
és munkássága egyaránt felkelti érdeklődését. Így lesz a tudománytörténetnek és a bib-
liográfiának is jeles vasi kutatója. Nagy szószólója volt mindenkor az elhalt vasi termé-
szettudósok emléke megőrzésének, és ezért maga is sokat tett, nem csak javaslataival,
hanem emlékező írásaival is.

1963-tól a szombathelyi Savaria Múzeumnak is külső munkatársává válik, ahol dolgo-
zik, anyagot rendez, ír, gyűjt, illetve ahová elhelyezi régi gyűjtéseiből származó fénykép-
negatív-, valamint kéziratanyagát.

Mindig foglalkoztatta szeretett szülőfalujának, Csákánydoroszlónak a története. Ezért
évtizedeken át gyűjtötte az itt élő nép tárgyi emlékanyagát és szellemi néprajzát, amelyet

1. Csaba József (1903—1983)

szeretett volna egy kis falumúzeumban bemutatni, majd egy falu-monográfiában megírni. Mikor látta, hogy kiállítási tervei nem valósulhatnak meg, gyűjteményével megalapította a Körmenyi Rába Múzeum néprajzi gyűjteményét. Sokat írt a Múzeum Értesítőjébe is, és az Alpokalja kutatásnak is lelkes, értő és szorgalmas munkatársa volt.

Életének 80 éve alatt 203 írása, tanulmánya jelent meg eddig, és több kézírata megjelenés alatt áll, amely méltó bizonyítéka egy nagyon szerény tudós igen jelentős tudományos és népszerűsítő tevékenységének.

Tudományos munkásságát számos egyesületi tagsággal és kitüntetéssel ismerték el. Tagja volt egykor a Magyar Néprokossági Egyesületnek, a Magyar—Finn Társaságnak, a Magyar Ornitológusok Szövetségének és a Magyar Clusius-kutató Munkabizottságnak. Napjainkban a Magyar Néprajzi Társaságnak, a Magyar Madártani Egyesületnek, az Országos Erdészeti Egyesület Mikológiai Szakosztályának, a Vas megyei Környezet- és Természetvédelmi Munkabizottságnak, valamint a körmenyi Magyar—Finn Baráti Körnek. Tudományos munkásságáért a Magyar Ornitológusok Szövetsége 1944-ben Herman Ottó-díszermével, a Magyar Néprajzi Társaság 1967-ben *Sebestyén Gyula*-emlékéremmel, a Népront Országos Titkársága a természetvédelem terén kifejtett munkásságáért Széchenyi István kitüntető plakettel, majd közművelődési tevékenységéért a Művelődési Miniszter 1980-ban a Szocialista Kultúráért kitüntető jelvénnel jutalmazta.

Élete során sokat tett a fiatal utánpótlás neveléséért is. Általános iskolásokból madár- és természetvédelmi szakköröket szervezett, akikkel járta és megszerettette a természetet, a madárvilágot, akik közül ma már sokan aktív művelői is a madártan tudományának, és akik közül nem kevesen utolsó útjára is elkísérték.

Vas megyében nagy tiszteletnek örvendett, amelyet legjobban a 80. születésnapján kapott sok kedves köszöntés és figyelemesség igazolt. Ennek jegyében íródott a Vasi Szemle hasábjain is egy írás, amely köszöntötte a 80 esztendő tudóst.

Az előbb elmondottakból világosan kirajzolódott, hogy Csaba József személyében megénknek, hazánkunknak egy nagy tudós egyéniségét veszítettük el, mert nagy volt mint tudós és nagy volt mint ember.

És most búcsúzom Tőled drága Józsi bácsi! Kedves Kolléga, munkatárs, rokon, ismerős, jó barát! Búcsúzom sokak nevében, búcsúzom a Magyar Madártani Intézet, a HNF Vas megyei Környezet- és Természetvédelmi Munkabizottsága és Honismereti Bizottsága, a Magyar Madártani Egyesület helyi csoportja, a Magyar Néprajzi Társaság, a Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, a szombathelyi Savaria Múzeum, a kőszegi Jurisich Miklós Múzeum, az előbbi Természettudományi és Néprajzi Osztályai, a sok-sok madarász, természetvédő és barát, a rokonság és a magam nevében is. Emléked, amíg csak élünk, élni fog szívünkben, és munkáid továbbra is hirdetni fogják neved, mígesak olvasó és szakmát gyakorló ember él a földön, s amíg madár dalol a fán!

Kedves Józsi bácsi! Isten veled! Nyugodjál békében!"

A hamvak földbe helyezése és a szertartás befejezése után sírját elborították a szeretet, a tisztelet és a kegyelet virágai.

A temetés óta hónapok teltek el, mialatt hagyatékának sorsa is rendeződött az elhunyt végakarata szerint. Ingatlan vagyontárgyait írásos végrendelet szerint rokonságára hagyta, míg szellemi hagyatékát és könyvtárát még életében tett szóbeli nyilatkozatai értelmében a szombathelyi Savaria Múzeum Természettudományi Osztálya vette gondozásába. Igyekszünk hagyatékát úgy rendezni és hasznosítani, hogy az elkezdett vagy félkész tanulmányai megfelelő jogi biztosítékok mellett befejezést nyerhessenek, feljegyzései és levelezései pedig segítsék a szakkutatókat, illetve a tudománytörténészek tudományos munkáját. Így nemcsak emléke, hanem alkotó szelleme is tovább közöttünk lehet.

Horváth Ernő

Dr. Fodor Tamás — sz. Budapest, 1934. II. 16. † Buhara (USSR), 1983. IX. 21. Agrár-mérnöki diplomáját 1958-ban Gödöllőn szerezte meg, majd 1968-ban doktorált. 1958-tól a Budapest Főváros Állat- és Növénykertje Madárosztályának vezetője. 1970-től a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Kiállítási Irodájánál az 1971. évi vadászati világkiállítás megrendezésének tevékeny részese. 1971—1978 időközében a Budakeszin működő Vadbiológiai Állomás igazgatója, majd ezután a Nimród c. vadászlap főszerkesztő-helyettese. Zoológiai munkásságának legkiemelkedőbb eredménye az a zárt téri nevelési technika, amelyet a dévaványai túzokmentő állomáson az ő kísérleteinek eredményeképpen 1978 óta üzemi szinten hasznosítanak. Tudományos munkásságának zömét is a túzok szaporodásbiológiájával, zárt téri nevelésével—tartásával kapcsolatos dolgozatai képezik, e téren nemzetközi jelentőségű sikerekkel tette nevét feledhetetlenné a hazai természetvédelemben is. Sokoldalúan képzett, kedves, megnyerő egyénisége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a természetvédelem és a vadászat ellentétei manapság szinte jelentéktelen szintre szorultak már vissza Magyarországon. 1973 óta tagja volt az Aquila szerkesztő bizottságának, és a Nimródnál szerzett, szerkesztői tapasztalataival messzemenően szolgálta az évkönyv nivós előállításának teendőit. A Nimródban körültekintő gondossággal biztosított helyet a gyakorlati természetvédelmet szolgáló írásoknak, és egészséges kutatói szemlélete a vadbiológiai feladatokban is egyre-másra megnyilvánult. A Magyar Madártani Egyesületnél az ifjúságot elfogulatlan, tárgyilagos magatartásra nevelő példamutatásával hasznosította társadalmi munkásságát. Hirtelen halála a hazai madárvédelemnek, a vadbiológiának és természetvédelmi-vadászati kultúrának is egyaránt fájó veszteség.

Dr. Sterbetz István